

The role of human sense of agency, time perspective, and meaning of education in predicting academic achievement motivation of medical students

Yousef Khonya*: Ph.D. student, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Sajjad Basharpour: Faculty member, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Niloufar Micaeili: Faculty member, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Seifullah Aghajani: Faculty member, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Abstract: Previous research has shown that effective learning cannot be explained by cognitive factors alone. The aim of this study was to determine the role of factors such as sense of human agency, meaning of education, and time perspective in predicting academic achievement motivation among medical students. This study was a descriptive-regression correlational study. It included 200 medical students of Tabriz University of Medical Sciences in the first semester of the 99-98 academic year. The students completed four scales of academic achievement motivation, sense of human agency, meaning of education, and time perspective. Pearson correlation and multiple regression methods were used to analyze the data using SPSS ver. 24. Findings showed that the motivation for academic achievement has a significant relationship with the components of human agency and the meaning of education. Also, 0.22 of the total variance of academic achievement motivation was predicted by these three components. As a result, the findings can help university officials to design effective intervention programs to promote and maintain student motivation to take effective action.

Keywords: Sense of agency, Time perspective, Meaning of education, Progress motivation, Medical student.

***Corresponding author:** Ph.D. student, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran.

Email: yo_kh68@yahoo.com

مقدمه

اندیشه و عمل است. سرانجام عاملیت با اندیشه ورزی مشخص می شود. منظور از اندیشه ورزی توانایی فراشناختی تفکر در باره جهت ها، پیامدها، و معنای نقشه ها و عمل های ماست. بندورا (2001) در ارتباط با اندیشه ورزی اظهار می دارد: "باورهای خودکارآمدی Self-efficacy اساس عاملیت انسانی اند" (اولسون و هرگنهان 2001، ترجمه علی اکبر سیف 1392). عاملیت بالا بیانگر این است که فرد توانایی مشارکت موفقیت آمیز در عمل و به وجود آوردن تفاوت واقعی در عملکرد فعلی خود در مقایسه با عملکرد قبلی را داراست (بشرپور و احمدی 1396). مطالعات لیتلتون تیلور و اتلاپلتو (2012) Litelton Tylor Atlapleto، پالونیمی و کولین (2012) Palonimi Colin، تینجالا (2010) Tinjala به عاملیت به عنوان مؤلفه اصلی حرفه ای، به وسیله افزایش دعوت به خلاقیت، همکاری و پویایی اهمیت می دهند (جاسکلا و همکاران 2017). بندورا باورهای خودکارآمدی را اساس عاملیت انسانی می داند و در حوزه تحصیلی، باورهای خودکارآمدی بیانگر اطمینان فرد به توانایی خود در انجام موفقیت آمیز تکالیف تحصیلی، در یک سطح مشخص، می باشد (شانک 1991، بانگواسکالویک 2003). نتایج برخی از مطالعات نشان می دهد که در زمینه تحصیلی، بین 11 تا 14 درصد تغییرپذیری نمرات پیشرفت تحصیلی از طریق باورهای خودکارآمدی تحصیلی تبیین می شود (کانونات 2001). در مطالعات لوزوومک وارتز (2001) بر نقش مهم باورهای خودکارآمدی در غلبه بر چالشهای تحصیلی تأکید شده است. کین (2008) در پژوهشی نشان داد که باورهای خودکارآمدی بر اضطراب ادراک شده محیط تحصیلی، اثر مستقیم منفی دارد. شواهد تجربی نیز نشان داده اند که باورهای خودکارآمدی، تلاش و مقاومت فراگیران را برای مواجهه با مطالبات زندگی تحصیلی افزایش می دهد (بابارس وینستونوفواد 2008؛ لنت براون برینر چپرا دیویس تالرند و استکاران 2001). در یک بررسی بین انگیزه پیشرفت و خودکارآمدی عملکرد بالینی

تحقیقات قبلی نشان داده است که یادگیری مؤثر تنها با عوامل شناختی قابل توضیح نیست موفقیت در یادگیری تا حد زیادی تحت تأثیر تواناییهای عاطفی و فراشناختی یادگیرنده، مهارتهای اجتماعی و وضعیت اقتصادی-اجتماعی است (کاسپو 2007، گاندا و بروچوویچ 2018، هابوک و ماگیار 2019، بانادور 2017 به نقل از هابوک و همکاران 2020). روانشناسان برای شناسایی عوامل پیش بینی کننده عملکرد تحصیلی تاکنون متغیرهای زیادی را مورد بررسی قرار داده اند (پرموزیکوفورنهام 2003). یکی از این موارد، انگیزه پیشرفت می باشد. انگیزه پیشرفت تحصیلی عبارت است از گرایشی همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارهای تلاش برای موفقیت عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است (وست لند و آرچه 2001). انگیزه پیشرفت خود می تواند تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله عاملیت انسانی، معنای تحصیل و چشم انداز زمان باشد.

حس عاملیت Sense of Agency

یکی از عواملی که می تواند رابط بین قصدها و اعمال ما و همچنین اعمال ما و پیامدهای بیرونی آنها قرار گیرد، حس عاملیت است. حس عاملیت به این احساس اشاره دارد که ما به طور ارادی بر اعمال خود و از طریق آن بر رویدادهای جهان بیرون کنترل داریم. بندورا Bandura (2002، 2001، 2000، 1999) در آثار خود در ارتباط با نظریه شناختی-اجتماعی، بر عاملیت انسانی تأکید کرده است. آنچه را بندورا جنبه های اصلی "عاملیت انسانی" می داند شامل عمدی بودن (قصدمندی)، پیش اندیشی، خود واکنش سازی، و اندیشه ورزی است. عمدی بودن: معرفی یک رشته عمل است که در آینده باید انجام پذیرد. پیش اندیشی انتظار پیامدها برای قصدهایمان تعریف می شود که آینده رفتار را به سوی کسب پیامدهای مثبت و دوری جستن از پیامدهای منفی هدایت می کند. خود واکنش سازی، نیز که پیوند بین

کنونی اش را ببینند، کارایی رفتار کنونی اش برای اهداف آینده اش بیشتر می شود (هاسمن و لنز ۱۹۹۹).

معنای تحصیل *Meaning of Education*

معنای تحصیلی به معنای دلالت درونی تحصیل برای فراگیران است که برای برخی از آنان به عنوان راهی برای رسیدن به یک حرفه و برای برخی دیگر به عنوان یک منبع فشار محسوب می شود (هندرسون کینگ و اسمیت 2006). بر اساس تحلیل عاملی مؤلفه های اصلی، 10 عامل معنا از تحصیل به دست آمده است که عبارتند از: حرفه (تحصیل یعنی آمادگی برای حرفه و راهی برای رسیدن به یک شغل)، استقلال (تحصیل فرصتی برای رشد)، آینده (کشف مسیر زندگی و طرحی برای آینده)، یادگیری (فرصتی برای مواجهه با ایده های نو)، ارتباط (فرصتی برای ایجاد دوستی ها)، دنیای پیرامون (ایجاد تغییر در دنیای پیرامون)، رشدخویشتن (فرصتی برای خودشناسی)، گام بعدی (مرحله ای مثل مراحل قبلی تحصیلی)، فشار (تحصیل یعنی منبع فشار)، رهایی (تحصیل یعنی گریز از موقعیت های پرتنش بزرگسالی) (هندرسون کینگ و همکاران 2006)، هندرسون کینگ و میتچل (2011). این معناها با برخی از ویژگی های روانشناختی مانند انگیزش تحصیلی در ارتباطند (هندرسون کینگ و اسمیت 2006). در پژوهشی در ارتباط با معنی تحصیل در بین سه طیف سنی کهنسالی، میانسالی، و جوانی در بین بزرگسالان فنلاندی این نتیجه به دست آمد که جوانترها آن را به عنوان یک فرصت برای استخدام شدن توصیف کردند (آنتیکاین هاتسونین و کامپالا 1995). معنای تحصیل برای فراگیران به علت داشتن تجارب متفاوت تحصیلی خوشایند و ناخوشایند متفاوت است و این تجارب متفاوت در شکل گیری عزت نفس آنان مؤثر است. در پژوهشی دیگر آستین Astin و همکاران (2002) به نقل از هندرسون کینگ و اسمیت (2006) نشان دادند که اولویت دانشجویان نسبت به تحصیل در حال تغییر است. بدین معنی که دید کاربردگرا از تحصیل همراه با فرصت های حرفه ای و فواید و

در دانشجویان رشته پرستاری رابطه مثبت و معنادار وجود داشت (محمدی و همکاران 1393).

چشم انداز زمان *Time Perspective*

مبانی نظریه چشم انداز زمان در کارهای کورت لوین در باره زمان و تفکر آینده پیدا می شود. او به نقش انتظارات که از ادراک و حافظه تأثیر می پذیرد اشاره می کند. لوین و مورفی (1943) بیان می دارند که این انتظارات، رفتار و هیجان اکنون را متأثر می سازد (لوین و مورفی 1943). بر اساس آنچه می خواهیم پیش بیاید، پیش رانده می شویم و رفتار ما توسط تفکرمان درباره آینده برانگیخته می شود (نوتین و لنز 1985، سگینر 2009). پژوهش های متعدد تأثیر چشم انداز زمان بر انگیزش تحصیلی را تأیید کرده اند (دی و ولدرو لنز 1989، پیتسما 2000، زیمباردو و بوید 1999، شویتما، پیتسما و وندروین 2014، پیتسما و وندروین 2011، سگینر 2009). میلر و بریکمن (۲۰۰۴) معتقدند وقتی تکالیف یادگیری با آینده فرد ارتباطی ندارند و برای او بی ارزشند، انگیزش پیشرفت رشد نمی کند. در پژوهشی رابطه غیرمستقیم چشم انداز زمان از طریق جهت گیری هدف با پیشرفت تحصیلی معنادار بود (گلستانه و همکاران 1395). در یک مطالعه چشم انداز زمانی دانشجویان در سطح بالایی نبود، همچنین بین چشم انداز زمانی، کیفیت زندگی و شادکامی در بین دانشجویان رابطه مستقیم معنی داری وجود داشت (ایران پور و همکاران 1396). یک بررسی مداخله-ای مبتنی بر چشم انداز زمان پیتسما و وندروین (2011) باعث افزایش انگیزش پیشرفت، خودکارآمدی تحصیلی و چشم انداز زمان آینده و کاهش چشم انداز زمان حال لذت گرایانه و حال جبرگرایانه شد (حقیقی و همکاران 1397). زبردست، بشارت و حقیقت گو (2011) ارتباط خودکارآمدی با چشم انداز زمان آینده را سنجیدند و بین آن دو نیز ارتباط مثبت یافتند. پژوهش های متعددی چنین یافته اند که بین اهداف پیشرفت کنونی و آینده فرد ارتباط وجود دارد (فان ۲۰۰۹، سیمونز دویت و لنز 2003). هر چه فردی بیشتر بتواند پیامدهای آینده رفتار

اتاق مشاوره در دانشکده یا اگر تعداد در یک ورودی بالا بود با حضور در کلاس، پاسخ داده شدند. 30 نفر که پرسشنامه ها را کامل جواب نداده بودند از نمونه پژوهش حذف شدند. معیار ورود به مطالعه مشغول به تحصیل بودن در زمان اجرای پژوهش و داشتن سن 18-30 و داشتن تابعیت ایرانی بود. لازم به ذکر است که برای پژوهش هایی از نوع همبستگی حجم نمونه حداقل 100 نفر کفایت می کند (دلاور ۱۳۸۴). همچنین جهت رعایت اصول اخلاقی در پژوهش فرم رضایت نامه با عنوان " رضایت نامه شرکت آگاهانه در تحقیق " به همراه سایر پرسشنامه های تحقیق جهت ثبت مشخصات و امضا به شرکت کنندگان داده شد. در ادامه به معرفی ابزارهای مورد استفاده در پژوهش پرداخته می شود.

پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی دانشجویان کاظمی: این پرسشنامه توسط کاظمی (1386) ساخته شده است (حسینی، 1387). آزمون بر اساس نظریه انگیزه پیشرفت مک کلند (1953) به منظور سنجش انگیزه پیشرفت تحصیلی دانشجویان تدوین گردیده است. این پرسشنامه شامل 40 سؤال 5 گزینه ای با گزینه های (کاملاً موافقم، موافقم، فرقی نمی کند، مخالفم، کاملاً مخالفم) است. پرسش های 2، 5، 8، 9، 10، 17، 24، 26، 27، 28، 31، 35 در این پرسشنامه به این صورت نمره گذاری می شوند که کاملاً مخالفم 5، مخالفم 4، کمی موافقم 3، موافقم 2، و کاملاً موافقم 1 نمره می گیرند. پاسخ های آزمودنی به سایر سؤالات به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. یعنی کاملاً موافقم 5، تا کاملاً مخالفم 1 نمره می گیرد. سؤالات این پرسشنامه بر مبنای 12 هدف طراحی شده اند که این اهداف عبارتند از: اعتماد به نفس، کمال گرایی، رقابت جویی، نیاز به توجه و تشویق بیرونی، قدرت طلبی، هدف مداری، گرایش به تحرک و پیشرفت، وابستگی اجتماعی، آینده نگری، همیاری اجتماعی، انگیزه مشارکت و مکان کنترل. ضریب اعتبار این پرسشنامه با استفاده از روش

سودمندی مالی از تحصیل در دانشگاه از اولویت بالاتری برخوردار است (عیسی زادگان، حسینی و احمدیان، 1388).

با توجه به مطالب ذکر شده، انگیزه پیشرفت تحصیلی تحت تأثیر عوامل متفاوتی است که شناخت این عوامل در بهبود این انگیزه در دانشجویان حائز اهمیت است. افزون بر آن، از آنجا که در مطالعات گذشته رابطه متغیرهای خودکارآمدی، چشم انداز زمان و معنای تحصیل با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفته است، اما نقش عاملیت انسانی در این زمینه به تنهایی و در تعامل با سایر متغیرها به ویژه در تحقیقات داخل کشور به ندرت مورد بررسی قرار گرفته است. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین مؤلفه های حس عاملیت شخصی، چشم انداز زمان، و معنای تحصیل با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان رشته پزشکی و تعیین نقش هر یک از آنها در پیش بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی انجام شد.

روش کار

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی مدل رگرسیون روش همزمان بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی تبریز ورودی سال های 1391 تا 1397 که در مقاطع علوم پایه، فیزیوپاتولوژی و اکسترنی در نیمسال تحصیلی اول 98-99 مشغول به تحصیل بودند. تعداد کل جامعه مورد بررسی (1505 نفر) بود. در این پژوهش به دلیل وجود سه متغیر پیش بین برای افزایش اعتبار نتایج و مقابله با افت آزمودنی ها 230 نفر به روش غیر احتمالی به صورت نمونه در دسترس انتخاب شدند. نحوه گزینش نمونه به این طریق بود که بعد از هماهنگی با اداره آموزش دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز و گفتگو با نمایندگان ورودی های مورد نظر و اطلاع رسانی آنها به دانشجویان از بین افراد داوطلب که باز به نمایندگان اعلام نموده بودند، تعداد مورد نظر انتخاب شدند و پرسشنامه ها یا با دعوت آزمودنی ها به

کرده اند .. این ابزار دارای ۸۶ گویه است که با استفاده از مقیاس پنج درجه ای لیکرت از یک تا پنج نمره گذاری می شود . نمره این ابزار با جمع کردن نمره گویه ها به دست می آید و دامنه نمرات بین ۸۶ تا ۴۳۰ قرار دارد. هرچه نمره آزمودنی بیشتر باشد، میزان معنای تحصیلی وی بیشتر است. آنان پایایی ابزار را در جامعه های مختلف با روش آلفای کرونباخ 0/77 تا 0/91 گزارش کردند. همچنین عیسی زادگان و همکاران (۱۳۹۳) پایایی ابزار با روش آلفای کرونباخ را ۰/۷۹ گزارش کردند. در مطالعه فولادی و همکاران (۱۳۹۵) پایایی ابزار با روش بازآزمایی ۰/۸۵، محاسبه شد (نقل از فولادی و همکاران ۱۳۹۵). در مطالعه حاضر پایایی پرسشنامه با روش تصنیف ۰/۸۷، به دست آمد.

یافته ها

در پژوهش حاضر کوشش شده است تا با بررسی تمامی متغیرهای مورد بررسی، سهم هر یک از آنها در پیش بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی تعیین شود. بنابراین، مهمترین پرسش پژوهش حاضر آن است که متغیر عاملیت انسانی، معنای تحصیل و چشم انداز زمان چه مقدار از انگیزه پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کنند؟ کل آزمودنی ها 200 نفر بودند که شامل 111 نفر (55/5 درصد زن) و 89 نفر (44/5 درصد) مرد با میانگین سنی 22/86 سال برای مردان و 20 سال برای زنان بودند. از این تعداد 159 نفر مجرد و 41 نفر متأهل که 122 نفر بومی و 78 نفر غیر بومی، 28 نفر دارای سابقه مشروطی و 172 نفر مشروط نشده بودند.

جدول 1 دامنه نمرات و میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را نشان می دهد.

آلفای کرونباخ معادل 0/83 گزارش شده است (حسینی 1387 به نقل از علی خانی 1397).

1- **مقیاس امتیاز دهی حس عاملیت:** این مقیاس یک ابزار تجربی است که توسط وودی و همکاران (Woody 2013) برای ارزیابی توانایی افراد در انجام کارها بطور مستقل طراحی شده است. این مقیاس شامل 10 گویه است که حس عاملیت را در مقیاس لیکرت 7 درجه ای از کاملاً مخالفم (1 امتیاز) تا کاملاً موافقم (7 امتیاز) اندازه می گیرد (اورگ 2008 به نقل از بشرپور و احمدی 1396). ضریب اعتبار این تست با استفاده از روش آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر معادل 0/55 به دست آمده است.

2- **پرسشنامه چشم انداز زمان زیمناردو:** این پرسشنامه دارای ۶۶ سؤال است و با طیف لیکرت پنج گزینه ای بسیار نادرست = ۱، نادرست = ۲، بی تفاوت = ۳، درست = ۴ و بسیار درست = ۵ نمره گذاری شده است و طریقه نمره گذاری سؤالهای ۹-۶۱-۵۶-۴۱-۲۵-۲۴ معکوس است. بازه نمرات این پرسشنامه بین ۶۶ الی ۳۳۰ می باشد که نمره ۱۹۸ نقطه برش است که نمرات کمتر از آن نشان دهنده پایین بودن سطح چشم انداز زمانی و نمرات بالاتر از ۱۹۸ نشان دهنده بالا بودن سطح چشم انداز زمانی در نزد آزمودنی هاست این آزمون توسط نوری (۱۳۸۸) به فارسی برگردانده شده و ضریب آلفای پرسشنامه کرونباخ محاسبه شده در کل زیر مقیاسها را ۰/۷۴ اعلام نموده است. از طرفی میزان روایی با روش تحلیل عاملی تأییدی ۰/۷۸ محاسبه گردید (ایران پور و همکاران ۱۳۹۶). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ این ابزار ۰/۶۹ محاسبه گردید.

3- **پرسشنامه معنای تحصیلی:** این پرسشنامه را هندرسون - کینگ و اسمیت در سال ۲۰۰۶ طراحی

جدول 1. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

Table 1: Descriptive statistics of variables

4	3	2	1	
			-	عاملیت انسانی
		-	0/04	معنای تحصیل
	-	_0/24**	0/03	چشم انداز زمان
-	0/07	-0/39**	-0/24**	انگیزه پیشرفت تحصیلی

جدول 2 همبستگی بین هر جفت از متغیرها را نشان می دهد. بر اساس داده های این جدول می توان اظهار کرد که رابطه انگیزه پیشرفت تحصیلی با عاملیت انسانی و معنای تحصیل معنادار است.

جدول 2. ماتریس همبستگی انگیزه پیشرفت تحصیلی با مؤلفه های عاملیت انسانی، چشم انداز زمان و معنای تحصیل

Table2: The matrix of the correlation of academic achievement motivation with components of human agency, time perspective, and meaning of education

p	R ²	R	F	MS	df	SS	منبع	متغیر ملاک
0/000	0/22	0/48	19/58	6190/17 316/24	3 196	18570/52 61982/36	رگرسیون باقی مانده	انگیزه پیشرفت تحصیلی

جدول 3 خلاصه مدل رگرسیون پژوهش را نشان می دهد.

جدول 3. خلاصه مدل رگرسیون مؤلفه های عاملیت انسانی، چشم انداز زمان و معنای تحصیل بر انگیزه پیشرفت تحصیلی

Table3: Summary of regression model of the components of human agency, time perspective, and meaning of education in relation to motivation in academic achievement

انحراف معیار	میانگین	بزرگترین	کوچکترین	مؤلفه ها
20/12	124/22	60	97	انگیزه پیشرفت تحصیلی
4/82	31/18	44	23	عاملیت انسانی
41/84	240/96	309	145	معنای تحصیل
18/56	205/43	244	172	چشم انداز زمان

جدول 4 ضرایب رگرسیون مؤلفه های عاملیت انسانی، چشم انداز زمان و معنای تحصیل در پیش بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی را نشان می دهد.

همانطور که جدول 3 نشان می دهد از آنجا که $p < 0/05$ می باشد، مدل مورد استفاده در پژوهش معنی دار است و مقدار R^2 نشان می دهد که مدل مورد استفاده 22٪ تغییر در نمرات انگیزه پیشرفت تحصیلی را به حساب آورده است.

جدول 24 ضرایب رگرسیون عاملیت انسانی، چشم انداز زمان و معنای تحصیل در پیش‌بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی

Table4: Regression coefficients of human agency, time perspective, and meaning of education in predicting academic achievement motivation

متغیر ملاک	پیش بین	B	β	t	sig
انگیزه پیشرفت تحصیلی	عاملیت انسانی	-0/95	-0/23	-۳/۶۴	0/000
	معنای تحصیل	-0/2	-0/42	-۶/۵۲	0/000
	چشم انداز زمان	0/19	0/18	۲/۷۷	0/006

فواصل زمانی معین برنامه ارزیابی و در صورت لزوم اصلاحات لازم اعمال می‌گردد. خود این روند از طریق بازخوردی که به فرد از پیشرفت در اجرای برنامه می‌دهد، انگیزه را بالا می‌برد.

نتایج این پژوهش این نکته را نیز آشکار کردند که معنای تحصیل می‌تواند انگیزه پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی کند. این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر مانند عیسی زادگان و همکاران (1388 و 1393)، کدخدایی (1395)، هندرسون کینگ و اسمیت (2006) همسوست. در همین راستا نتایج یک پژوهش نشان داد معنای تحصیل در انگیزش تحصیلی دانشجویان نقش بسزایی دارد (کدخدایی 1395). در تبیین یافته فوق باید به این نکته اشاره کرد معنا دادن به یک موضوع ضمن ایجاد بینش نسبت به آن، فعالیتها را در راستای آن جهت دهی و نیروی لازم را برای رسیدن به مقصد فراهم می‌کند که منجر به پیشرفت می‌شود. در سطوح بالا تحصیل رابطه بین هوش و پیشرفت تحصیلی بر خلاف مقاطع تحصیلی پایین بیشتر معنی دار نیست (اتکینسون و هیلگارد 1983، ترجمه براهنی و همکاران 1370). یعنی عوامل متعدد دیگری از جمله معنا و مفهومی که شخص برای یک فعالیت یا عمل همچون تحصیل قائل است می‌تواند نقشی همانند تواناییهای شناختی عالی داشته و منجر به پیشرفت تحصیلی گردد. یک نمونه عینی بعضی از افراد نمونه این تحقیق است که رتبه پایینی در کنکور کسب کرده و نتوانسته‌اند در رشته پزشکی دوره روزانه قبول شوند و با پرداخت شهریه در آن رشته تحصیل می‌کنند، بعضی از این افراد وضعیت تحصیلی بهتری از دانشجویانی

جدول 4 سهم (β) و اثر (t و p) هر کدام از متغیرهای پیش بین بر متغیر ملاک را نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های این جدول همه مؤلفه‌های پیش بین بجز چشم انداز زمان تأثیر معناداری بر متغیر ملاک دارند.

بحث

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش عاملیت انسانی، چشم انداز و معنای تحصیل در پیش‌بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی بود. نتایج نشان داد عاملیت انسانی توانایی پیش‌بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی را دارد و این نتیجه با پژوهش‌های بشرپور و احمدی (1396)، روحی (1392)، لطفی عظیمی (1394)، مراقی (2018)، میری (1394) همسوست. بر اساس نظر بندورا 1989 عقاید مربوط به عاملیت شخصی مجموعه‌ای مهم از عوامل تعیین‌کننده اولیه یا انگیزه انسانی است که به فرایندهای انگیزشی، ادراکی و مداخله‌ای تأثیر می‌گذارد. عاملیت بالا بیانگر این است که فرد توانایی مشارکت موفقیت‌آمیز در عمل و به وجود آوردن تفاوت واقعی در عملکرد فعلی خود در مقایسه با عملکرد قبلی را داراست (بشرپور و احمدی 1396). در تبیین این یافته همانطور که بندورا عقیده دارد عاملیت انسانی یعنی طراحی برنامه و اجرای آن. برای این منظور شخص ابتدا بر اساس ارزشهای خود مثل تحصیل اهدافی را تعیین می‌کند که آن هدف بایستی متناسب با توانمندیها و امکانات او باشد. در مرحله بعد فعالیتها را در راستای هدف مورد نظر تعیین می‌کند. سپس برنامه‌ای را برای عملیاتی کردن آن فعالیتها طراحی می‌کند و در نهایت برنامه را اجرا می‌کند. برای آگاهی از روند پیشرفت در جهت هدف در

References

- Akin, A 2008, Self-efficacy, achievement goals, and depression, anxiety, and stress: A structural equation modeling, *Word Applied Sciences Journal*;VOL. 3, NO. 5, pp. 725-732.
- Alikhani H 2018, The effect of academic attitude and achievement motivation on adaptation .National Conference on New World Achievements in Education, Psychology, Law and Socio-Cultural Studies. Joint cooperation between Varzeghan Islamic Azad University and Allameh Khoei Higher Education.[in Persian]
- Antikain, A, j., Houtsonen, H., Huotelin , et all 1995, In Search of the Meaning of education: The case of Finland, *Scandinavian Journal of Education Research*;VOL.39, NO.4, pp.295-309.
- Atkinson, R.L.; Atkinson, R.C.; Hilgard, E.B 1983, Introduction of Psychology. NY: Harcourt Brace, Jovanovich, Ed: Eight, New York.
- Basharpoor, S; Ahmadi, S 2017, Role of Agency Sense and Alexithymia in Prediction of Resistance to Change in Drug Abusers, *Journal of Police Medicine*; VOL.6, NO.3, pp . 179 - 187 .[in Persian]
- Bong, M., & Skaalvik, E. M 2003, Academic self-efficacy, task value, Achievement goal orientations, and attributional beliefs, *Journal of Educational Research*; VOL.97, pp. 287-297.
- Byars-Winston, A., & Fouad, N 2008, Math/science social cognitive variables in college student: contributions of contextual factors in predicting goals, *Journal of career Assessment*; VOL.16 ,NO.4, pp. 425-440.
- Delavar, A 2005, Research Methods in Psychology and Educational Sciences, , Press Virayesh , Tehran.[in Persian]
- DeVolder, M. & Lens, W 1989, Academic achievement and future time perspective as a cognitive-motivational concept , *Journal of Personality and Social Psychology*;VOL. 42, pp. 566-571.
- Fooladi A, Kajbaf M B, Ghamarani A 2017, Effectiveness of Academic Buoyancy

که در دوره روزانه تحصیل می کنند، دارند که یکی از عوامل می تواند همین داشتن معنا برای تحصیل باشد.

نتیجه گیری

انگیزه پیشرفت در سطوح عالی تحصیل در کنار کارکردهای شناختی اجرایی تحت تأثیر عواملی قرار دارد که حاصل یادگیری ها و تجارب دوران رشد می باشد. لذا الگوهای تربیتی و آموزشی کارآمد و فراهم نمودن زمینه برای کسب تجربه در حوزه های مختلف از طریق تعامل با افراد و موقعیت های مرتبط می تواند افراد را در انتخاب مسیر مناسب در زمینه تحصیل که دارای اهداف معین، روشن و معنی دار و رو به سوی آینده باشد، یاری رسانده و انگیزه آنها را ارتقا دهد. مسئولین مربوطه به ویژه آموزشی و به طور مشخص، اساتید نیز می توانند با ارائه اطلاعات لازم در زمینه دروس رشته پزشکی و ایجاد معنا، در دانشجویان شناخت لازم را به وجود آورده و باعث افزایش علاقه آنها گردند که این خود انگیزه را بالا می برد. پژوهش حاضر محدود به دانشجویان رشته پزشکی بود. لذا برای کسب بینش وسیع تر نسبت به عوامل تأثیر گذار بر انگیزه پیشرفت تحصیلی پیشنهاد می گردد که متغیرهای دیگری مثل الگوهای تربیتی و سبک های دلبستگی در سایر رشته های تحصیلی علوم پزشکی بررسی گردد. مقاله حاضر بر گرفته از فعالیت پژوهشی نویسندگان مقاله از دانشگاه محقق اردبیلی اردبیل با همکاری اداره مشاوره دانشجویی و اداره آموزش دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز می باشد و جهت رعایت اصول اخلاقی در پژوهش آزمودنی ها در ابتدا رضایت نامه کتبی را تکمیل و امضا نموده اند. در نهایت از تمامی دانشجویان رشته پزشکی رئیس و روانشناسان اداره مشاوره دانشجویی، معاونت آموزشی و رییس و کارشناسان اداره آموزش دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز که با مشارکت و همکاری و فراهم نمودن شرایط انجام پژوهش، در این تحقیق ما را یاری رساندند سپاسگزاریم.

- Educational Psychologist*; VOL. 34, NO.2, pp.113-126.
- Iranpour S M, Erfani N, Ebrahimi M I 2018, Explanation and Prediction of Quality of Life and Happiness Based on the Time Span of Students, *IJPN*; VOL.5, NO. 6, PP.8-15.[in Persian]
- Issazadegan A, Hassani M, Ahmadian ,L 2009, University Students and Meanings of Education.*Journal of Culture Strategy*; VOL.2, NO.7, PP.147-165..{in Persian}
- Isazadegan A Micaeili F Meroei Milan F 2014, The relationship between hope, optimism and meaning of education with academic performance in high school students, *Journal of School Psychology*; VOL.3, NO.2, pp.137-152.[in Persian]
- Jääskelä ,P., Poikkeus, AM., Vasalampi, K., Valleala, U. M., & Rasku-Puttonen, Helena 2017, Assessing agency of university students: validation of the AUS Scale, *Studies in Higher Education*; VOL.42, NO.11, pp.2061-2079.
- Kadkhodaei , M .S.; Karami, Z 2016, The Relationship between Optimism and Meaning of Education with Academic Motivation of Students, *Higher Education Letter*; VOL.9, NO.36, PP. 143-159.[in Persian]
- Kahn, J. H., & Nauta, M. M 2001, Social-cognitive predictors of first year college persistence: The importance of proximal assessment, *Research in Higher Education*; VOL.42, pp. 633-652.
- Lent, R. W., Brown, S. D., Brenner, B., et al 2001, The role of contextual supports and barriers in the choice of math/science educational options: A test of social cognitive hypotheses, *Journal of Counseling Psychology*; VOL. 48, NO.4, pp. 474-83.
- Levine, J. M., & Murphy, G 1943, The learning and forgetting of controversial material, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*; VOL.38, NO.4, pp. 507-517.
- Lotfi Azimi, A., Afrouz, Gh A., Dortaj F 2016, The role of control and self-efficacy Training on Academic Meaning and Academic Performance of Third Grade Girl Students at the First Period of High School in Mashhad City, *Research in School and Virtual Learning*; VOL.4, NO.15, pp. 93-103.[in Persian]
- Golestaneh, S., Afshin, S., Dehghani, Y 2016, The Relationship between the Time Perspective and Achievement Goal, the Academic Procrastination and Academic Achievement of Students in Various Colleges of the University of the Gulf, *Social Cognition*; VOL.5, NO.2, pp. 52-71.[in Persian]
- Habok, A., Magyar, A., Nemeth, M. B., Csapo, B 2020, Motivation and self-related beliefs as predictors of academic achievement in reading and models of longitudinal data mathematics: Structural equation , *International Journal of Educational Research* ;VOL. 103, NO. 2020 , pp. 1-12.
- Haghighi S, Maktabi G H, Shehniyailagh M, et al 2018, The Effects of an Intervention Based on Future Time Perspective Theory on Achievement Motivation, Academic Self-Efficacy and Time Perspective, *Research in School and Virtual learning*; VOL.6, No 2 (Serial Number 22), pp.33-48.[in Persian]
- Henderson – king, D. & Smith, N. M 2006, Meanings of education for university students: academic motivation and personal values as predictors, *Social psychology of education*; VOL.9, pp.195-221.
- Henderson–king, D. & Mitchell, A. M 2011, Do materialism, intrinsic aspiration and meaning in life predict student's meanings of education?, *Soc Psychol Educ*; VOL.14, pp.119-134.
- Hosseini, N., Aghdasi, A., Akbari ,A., Sharifi, N 2008, Research questionnaires in the field of psychology, counseling, educational sciencAnd Sociology,: Sokhan Publications ,Tehran , First Edition. [In Persian].
- Husman, J., & Lens, W 1999, The role of the future in student motivation,

- 192.
- Peetsma, T. & Van der Veen, I 2011, Relations between the development of future time perspective in three life domains, investment in learning, and academic achievement, *Learning and Instruction*; VOL.21,NO.3, pp.481-494.
- Phan, H. P 2009, Amalgamation of future time orientation, epistemological beliefs, achievement goals and study strategies: Empirical evidence established. British, *Journal of Educational Psychology*; VOL.79, NO.1,pp.155-173.
- Premuzic, T & Furnham, A 2003 ,Personality traits and academic examination performance:European, *Journal of Personality*;VOL. 17, pp. 237 -250.
- Roohi Gh, Asayesh H, BathaiS A, et all 2013,The relationship between self-efficacy and academic motivation among students of medical sciences ,*TheJournal of Medical Education and Development*;VOL.8, NO.1, pp.45-51.[in Persian]
- Schuitma, J., Peetsma, T. &Van der Veen I 2014, Enhancing student motivation: A longitudinal intervention study based on future time perspective theory, *TheJournal ofEducationalResearch*;VOL. 107, NO.6, pp.467-481.
- Schunk, D. H 1991, Self-efficacy and academic motivation, *Educational Psychology*; VOL.26, pp, 207-231.
- Seginer, R 2009, Future orientation: Developmental and ecological perspectives. New York: Springer.
- Schultz, D. (1990). Personality theories. Translated by Yousef Karimi, Farhad Jamhari, Siamak Naghshindi, Behzad Goodarzi, Hadi Bahiraei and Mohammad Reza Nikkho 1999, Arasbaran Publications, Tehran, Fourth Edition. [In Persian].
- Simons, J., Dewitte, S., & Lens, W 2003, Don't do it for me. Do it for yourself!stressing the personal relevance enhances motivation in physical education, in predicting student's academic motivation, *Jiera*;VOL. 9, NO.31, pp. 1-18.[in Persian]
- Luzzo, D. A., & McWhirter, E. H 2001, Sex and ethnic differences in the perception of educational and career-related barriers and levels of coping efficacy, *Journal of Counseling Development*; VOL.79 , NO.1, pp. 61-67.
- Maraghi,M.; Mortazavi-Tabatabaei, S. A.R. ; Ahmady,S. M.A.; et all 2018, The relation of educational self-efficacy and motivation among Medical Education students. *Journal of Advances in Medical Education, JAMED*; VOL. 1, NO.2, pp.1-5.
- Miller, R. B., & Brickman, S. J 2004, A model of future-oriented motivation and self-regulation, *Educational Psychology Review*;VOL.16, pp.9-33.
- Miri, M. R., Dorri, Gh. R 2015Abs the Relation between Self-efficiency and Emotional Intelligence with Achievement Motivation amongUniversity Students, *Journal of Health System Research*;VOL.11, NO. 2, pp.258-266.[in Persian]
- Mohamadi E, Bana Derakshan H, Borhani F, et all 2014,Relationship between Nursing Students' Achievement Motivation and Self-efficacy of Clinical Performance , *IJN*;VOL. 27, NO.90 and 91, pp. 33-43.[in Persian]
- Nouri, N., Soltani, I 2009. Determining the Factors Affecting the Happiness of Employees of Mobarakeh Steel Co. *Appl Sociol*,vol.1,no.20,pp.105-18.
- Nuttin, J. & Lens, W 1985, Future time perspective and motivation: Theory and research method. Leuven : Leuven University Press; Hillsdale, NJ; Lawresce Erlbaum Associates.
- Olson, M.H.; Hergenhahn,M.H 2001,An Introduction theroies of Learning ed: Eight, Doran, Tehran.[in Persian]
- Peetsma, T. T. D 2000, Future time perspective as a predictor of school investment, *Scandinavian Journal of Educational Research*;VOL. 44, pp.177-

Social Psychology; VOL. 77, pp. 1271-1288..

Journal of Sport and Exercise Psychology; VOL. 25, NO.2, pp. 145-160.

Walls, T. A., Little, T. D 2005, *Relations Among Personal Agency, Motivation, and School Adjustment in Early Adolescence*, *Journal of Educational Psychology*; VOL. 97, NO.1, pp. 23-31.

Westland, E.; Arche T 2001, *Exploring cross-cultural difference in self concept*, *Cross Cult Res*; VOL. 35, NO.3, pp.280-302.

Zimbardo, P. & Boyd, J. N 1999, *Putting time in perspective: A valid, reliable, individual differences metric*, *Journal of Personality and*

- .
-

مجله‌ی توسعه‌ی آموزش جندی‌شاپور
فصلنامه‌ی مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی
سال دوازدهم، شماره 3، پاییز 1400

نقش حس عاملیت انسانی، معنای تحصیل و چشم انداز زمان در پیش بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی دانشجویان رشته پزشکی

یوسف خنیا*: دانشجوی دکتری روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

سجاد بشر پور: عضو هیئت علمی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

نیلوفر میکائیلی: عضو هیئت علمی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

سیف اله آقاجانی: عضو هیئت علمی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده: تحقیقات قبلی نشان داده است که یادگیری مؤثر تنها با عوامل شناختی قابل توضیح نیست. هدف این مطالعه تعیین نقش عواملی همچون حس عاملیت انسانی، معنای تحصیل و چشم انداز زمان در پیش بینی انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانشجویان رشته پزشکی بود. پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-همبستگی رگرسیون بود. تعداد 200 نفر دانشجوی رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در نیمسال اول تحصیلی 98-99 چهار مقیاس انگیزه پیشرفت تحصیلی، حس عاملیت انسانی، معنای تحصیل و چشم انداز زمان را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌ها با استفاده از ابزار SPSS24 از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. یافته‌ها نشان داد انگیزه پیشرفت تحصیلی با مؤلفه‌های عاملیت انسانی و معنای تحصیل رابطه معنی داری دارد. 0/22 کل واریانس انگیزه پیشرفت تحصیلی را این سه مؤلفه پیش بینی کردند. در نتیجه یافته‌های به دست آمده می‌تواند به مسئولین دانشگاه کمک نماید تا با طراحی برنامه‌های مداخله‌ای در ارتقا و حفظ انگیزش دانشجویان اقدامات مؤثری انجام دهند.

واژگان کلیدی: حس عاملیت، چشم انداز زمان، معنای تحصیل، انگیزه پیشرفت، دانشجوی پزشکی.

*نویسنده مسؤول: دانشجوی دکتری روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

Email: yo_kh68@yahoo.com